

Fundusze unijne jako źródło finansowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw

Wstęp

O wielkości wytwarzanego w regionie produktu krajowego brutto, a tym samym o bogactwie danego regionu decydują podmioty prowadzące działalność gospodarczą na jego terenie, głównie z sektora małych i średnich przedsiębiorstw (msp). Sektor ten wytwarza bowiem prawie połowę PKB oraz stanowi prawie połowę eksportu, zatrudniając ponad 65% ogółu zatrudnionych, a podmioty z tego sektora stanowią ponad 95% wszystkich podmiotów gospodarczych [1, s. 7]. Z jednej strony podmioty gospodarcze decydują o przychodach jednostek samorządu terytorialnego (w postaci podatków), z drugiej zaś stwarzają miejsca pracy, dając zatrudnienie ludności (powodując zmniejszenie lub likwidację bezrobocia strukturalnego)¹, tworząc rynek zbytu dostawcom, a zatem kształtując pośrednio popyt na rynku na dobra i usługi wytwarzane przez nie same oraz inne podmioty. Ilość podmiotów tego sektora, jak również ich kondycja finansowa wywierają także duży wpływ na poziom wynagrodzeń pracowników w nich zatrudnionych, co wpływa na ich warunki życia.

Ważne zatem, z punktu widzenia możliwości rozwoju regionów, staje się wspieranie rozwoju msp, w tym również zapewnienia ich udziału w wykorzystaniu funduszy unijnych.

W każdych warunkach rola msp polega na promowaniu zmian oraz potęgowaniu wzrostu gospodarczego i dobrobytu społeczeństwa. Podstawowym warunkiem konkurencyjności regionu jest istnienie dobrze zorganizowanych środowisk przedsiębiorczości [3, s. 9]. Silne, nowoczesne (innowacyjne) msp działające na terenie regionu stanowią podstawę rywalizacji regionu z innymi, m.in. o inwestycje, kapitał ludzki itp. Dzięki wpływowi msp na wzrost gospodarczy regionów, ich dobrobyt i konkurencyjność odgrywa on także pozytywną rolę w wyrównywaniu różnic w poziomie rozwoju gospodarczego i społecznego między regionami².

Ilość podmiotów, ich struktura, branża działalności, a także kondycja ekonomiczna wpływa zatem bezpośrednio na sytuację w regionie (na poziom rozwoju), co znajduje potwierdzenie przy porównaniu poziomu rozwoju regionów oraz stopnia rozwoju przedsiębiorczości (ilości podmiotów, w tym małych i średnich prowadzących działalność na tere-

---

¹ Przykład regionu hiszpańskiego Asturii.

² Przy założeniu, iż msp rozwijają się na terenach słabiej rozwiniętych w sposób bardziej dynamiczny, powodując jednocześnie przyspieszenie rozwoju gospodarczego.

nie poszczególnych województw). Podmioty polityki regionalnej dążą do ułatwienia i inicjowania przedsiębiorczości prywatnej, wykorzystując msp jako „koło zamachowe gospodarki regionów”. Oznacza to, że sektor ten, będąc przedmiotem polityki gospodarczej regionu, jest w stanie wygenerować efekty znacznie większe niż wartość wkładu pomocowego. Sektor msp, będąc „kołem zamachowym” gospodarki, opiera się na założeniu, że wspieranie określonej sfery wytwarza efekty mnożnikowe w innych sferach znacznie wyższe niż początkowy impuls interwencyjny władz gospodarczych. Wspieranie sektora msp ma charakter propodażowy. Ten charakter wspierania msp wynika z faktu, iż jego głównym skutkiem jest wzrost produkcji, zatrudnienia i inwestycji oraz obniżenie kosztów przez racjonalizację działalności wytwórczej.

Większość polskich regionów dostrzegła powiązanie rozwoju regionalnego z poziomem rozwoju aktywności gospodarczej społeczeństwa. Znalazło to odzwierciedlenie w opracowanych w 2000 r. strategiach rozwoju regionalnego³. Wszystkie województwa korzystające z pomocy unijnej traktowały rozwój msp jako działanie priorytetowe w ramach realizowanej polityki regionalnej. Działania te skupiają się na pomocy finansowej tym podmiotom oraz wspieraniu funkcjonowania podmiotów otoczenia biznesu (np. agencji rozwoju regionalnego i lokalnego, centrów wspierania biznesu, ośrodków wspierania przedsiębiorczości, inkubatorów przedsiębiorczości, centrów i parków technologicznych, funduszy poręczeniowo-kredytowych) tworzących sprzyjające warunki działania i rozwoju tego sektora [5, s. 10]. Wspieranie msp uznawane jest bowiem za jeden z najlepszych sposobów aktywizacji regionów i poprawy ich sytuacji ekonomicznej. Instrument ten wykorzystywany jest w wielu krajach przez podmioty władzy centralnej, regionalnej i lokalnej⁴.

Ze względu na charakter niniejszego opracowania analizie poddane zostaną środki przeznaczone na rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem funduszy przeznaczonych na jej wsparcie na terenach wiejskich.

Fundusze przedakcesyjne a msp

Pomoc finansowa z alokacji 2000-2003 wszystkich funduszy przedakcesyjnych w dużym stopniu została wykorzystana na wsparcie rozwoju przedsiębiorczości. Wykorzystywane środki z funduszy Phare i Sapard miały oddziaływać bezpośrednio na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, natomiast inwestycje realizowane przy współfinansowaniu środkami Ispa miały tworzyć podstawy infrastrukturalne do rozwoju przedsiębiorczości. Przedsiębiorcy mogli bowiem korzystać z dofinansowania na swoją działalność jedynie w ramach dwóch pierwszych funduszy, natomiast – z funduszu Ispa w trybie przetargów na dostawy, pracę bądź świadczenie usług [2, s. 175].

Ze środków funduszu Phare w kolejnych latach programowania, 2000-2003, przeznaczono na rozwój przedsiębiorczości środki zaprezentowane w tabeli 1.

³ Np. w strategii województwa lubelskiego, lubuskiego, dolnośląskiego, podlaskiego, podkarpackiego czy pomorskiego.

⁴ Największe uprawnienia w zakresie wspierania msp mają władze lokalne i regionalne w Belgii, Francji, Niemczech, Włoszech i Grecji oraz Hiszpanii.

Tabela 1. Wsparcie sektora msp ze środków funduszu Phare w latach 2000-2003⁵

Rok	Wsparcie w mln euro	Udział pomocy dla MSP w Phare ESC [%]
2000	30,1	22,9
2001	33,1	19,7
2002	23,6	16,7
2003	55,4	39,2
Razem	142,2	24,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej oraz Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

Środki te przeznaczone były zwłaszcza na rozwój przedsiębiorstw, głównie opartych na nowoczesnych technologiach (w tym internetowych), promocji eksportu, podwyższeniu jakości produkcji i świadczonych usług. Jednocześnie podejmowano inwestycje infrastrukturalne mające na celu podwyższanie atrakcyjności terenów dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz realizowano inwestycje związane z szeroką pojętą infrastrukturą otoczenia biznesu, m.in. tworzeniem inkubatorów przedsiębiorczości.

Podobnie jak cała alokacja funduszu Phare, tak też w przypadku wsparcia sektora msp, część środków została przeznaczona na pomoc sektorową, natomiast pozostała część środków wykorzystana została na realizację tzw. regionalnych programów pomocy. Także regiony w ramach przyznanych środków z Phare SSG (ESC) część środków zdecydowały się przeznaczyć na wsparcie rozwoju msp.

Biorąc pod uwagę liczbę programów i wielkość zaangażowanych środków wspierających rozwój przedsiębiorczości, na etapie programowania rezultatów zakładano rozwój podmiotów już istniejących, powstawanie nowych lub rozwijanie dodatkowej działalności oraz poprawę konkurencyjności podmiotów na rynku krajowym i międzynarodowym.

Działania podejmowane w ramach wspierania rozwoju msp miały doprowadzić do zaspokojenia potrzeb podmiotów na usługi specjalistyczne i szkolenia w zakresie opracowania strategii eksportowej, spełnienia właściwych norm, opracowania projektu i produktu, osiągnięcia odpowiedniej jakości produkcji i usług, technologii, zapewnienia opakowań, zarządzania eksportem, pokrycia kosztów inwestycji, w szczególności wprowadzenia nowych technologii oraz odnowienia sprzętu i wyposażenia urządzeń służących do zasadniczej produkcji i usług, rozwój przedsiębiorstw opartych na technologiach teleinformatycznych, a w konsekwencji tworzenie nowych miejsc pracy lub utrzymanie istniejącego zatrudnienia.

Inwestycje związane z ułatwianiem prowadzenia działalności gospodarczej oraz poprawy innowacyjności przedsiębiorstw miały doprowadzić do wynajęcia powierzchni przez przedsiębiorstwa, które wprowadzają innowacyjne rozwiązania, stworzenie miejsc pracy dla wykwalifikowanych pracowników oraz ułatwienie kontaktu z instytucjami naukowymi, utworzenie miejsca pracy przez przedsiębiorstwa inwestujące w regionie na skutek powstania inkubatorów biznesu oraz centrów wystawowych.

⁵ Wielkości te zawierają również pomoc kierowaną w ramach programów rozwoju msp.

Ankietowane podmioty zarządzające środkami przeznaczonymi dla msp (Regionalne Instytucje Finansujące – RIF⁶) wykazały, iż przydzielone środki na ten cel nie zostały w pełni wykorzystane – średnio z przyznanego funduszy wykorzystywano nieco ponad 90%⁷. Niepełne wykorzystanie udostępnionych środków związane jest z istniejącymi barierami ich wykorzystania, wśród których ankietowani wymieniali złożoność i znaczny poziom skomplikowania procedur przyznawania środków oraz ich wykorzystywania i rozliczania, częste modyfikacje dokumentacji programowej, długi okres oczekiwania na wypłatę środków oraz wymóg współfinansowania inwestycji kredytem bankowym znacznie podrażającym realizację projektu. Bariery te powodowały wypowiedzanie już podpisanych umów na dofinansowanie, co w konsekwencji powodowało niepełne wykorzystanie środków.

Generalnym celem wsparcia msp miał być rozwój istniejących podmiotów gospodarczych dzięki poprawie ich konkurencyjności oraz innowacyjności. Z przeprowadzonych badań⁸ wynika, iż wszystkie podmioty objęte badaniem, potwierdziły, iż realizowane w ramach funduszy przedakcesyjnych programy doprowadziły do rozwoju przedsiębiorczości na terenie ich województwa. Udzielona pomoc przyczyniła się do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zgodnie z wymogami udzielenia pomocy. Spośród respondentów jedynie regionalna instytucja finansująca z województwa podlaskiego udzieliła odpowiedzi, że udzielona pomoc nie przyczyniła się do rozwoju innowacyjności podmiotów korzystających z pomocy. Udzielona pomoc trafiła głównie do przedsiębiorstw z branży transportowej, budowlanej oraz spożywczej, a jako najczęściej osiągnane efekty pomocy podmioty korzystające z niej wskazywały uzupełnienie lub wymianę parku maszynowego oraz zakup środków transportu i sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem.

Jednocześnie ankietowani wskazali, iż podmioty korzystające z pomocy najchętniej korzystały z niej w ramach funduszu inwestycyjnego, stąd często już pierwsze rundy naboru wniosków wyczerpywały przyznane województwu środki pomocowe.

W ocenie ankietowanych podmiotów zastosowanie funduszy przedakcesyjnych przyczyniło się do rozwoju i poprawy warunków funkcjonowania podmiotów działających na rynku regionalnym. Jednocześnie podmioty te wskazały, iż programy uruchomione przy współfinansowaniu Phare byłyby zrealizowane, ale w znacznie mniejszym zakresie, jednocześnie często w późniejszym terminie. Oznaczałoby to osiągnięcie znacznie mniejszych efektów realizowanych programów, a co za tym idzie, można stwierdzić, iż programy wspierające msp w regionach z Phare SSG przyczyniły się do rozwoju przedsiębiorczości, innowacyjności, a tym samym do rozwoju regionów.

Biorąc pod uwagę wypowiedzi na temat skuteczności instrumentów, należy podkreślić, iż RIF-y, które udzieliły odpowiedzi, z wyjątkiem z województwa lubelskiego i śląskiego, zaznaczyły, iż prowadzą monitoring uzyskiwanych efektów w wyniku zaangażowania środków Phare. Jednakże analizując odpowiedzi na pytania dotyczące konkretnych efektów udzielonej pomocy, okazało się, iż monitoring ten dotyczy prawidłowości wyko-

⁶ W każdym województwie jedna z agencji lub fundacji rozwoju regionalnego została wyznaczona do prowadzenia programów rozwoju msp ze środków Phare SSG.

⁷ Z alokacji Phare 2002 i 2003 stopień wykorzystania środków do końca czerwca 2005 r. jest znacznie niższy, ale wynika to z faktu, iż mogą być one wykorzystywane zgodnie z zasadą n+2.

⁸ Odpowiedzi w zakresie efektów wykorzystania środków z funduszu Phare dla wsparcia rozwoju przedsiębiorczości udzieliły urzędy marszałkowskie oraz regionalne instytucje finansowe – agencje i fundacje rozwoju regionalnego.

rzystania przyznanych środków, a nie rzeczywiście osiągniętych efektów; wyjątek stanowi RIF z województwa podlaskiego, który prowadzi również monitoring efektów. Jako konkretne efekty wsparcia msp na terenie województwa wskazał: 32 firmy, które zaczęły lub zwiększyły eksport, 301 firm, które zrealizowały nowe inwestycje na kwotę 133,5 mln zł, 35 podmiotów zastosowało wysokie technologie, 42 podmioty wprowadziły systemy zarządzania jakością. Według informacji ankietowanych RIF-ów, podmioty korzystające z pomocy jako jej efekty wymieniały głównie poprawę konkurencyjności, wzrost potencjału produkcyjnego oraz zwiększenie zatrudnienia, poprawę jakości produktów lub świadczonych usług, ekspansję na rynek krajowy oraz rynki zagraniczne.

Uzyskane dane ankietowe znalazły również potwierdzenie w Raportach końcowych Programu Phare 2000 SSG – komponent Rozwój Małych i Średnich Przedsiębiorstw⁹. Łączna wartość inwestycji zrealizowanych przy wsparciu Funduszu Dotacji Inwestycyjnych Phare SSG 2000 wyniosła ponad 143 mln euro¹⁰, a na ich poniesienie decydujący wpływ miała możliwość otrzymania dotacji. Dane PARP-u wskazują na to, iż ponad 12% podmiotów nie zrealizowałoby w ogóle inwestycji, gdyby nie wsparcie FDI, natomiast 75% podmiotów zrealizowałoby inwestycje, ale w mniejszym zakresie i/lub w późniejszym terminie.

Z przeprowadzonych przez PARP badań wynika, iż najchętniej przedsiębiorcy korzystali z FDI, co spowodowało zmianę pierwotnego podziału środków z przesunięciem środków przeznaczonych na doradztwo na wsparcie inwestycyjne. Beneficjenci pomocy wykorzystywali ją głównie na zakup maszyn i urządzeń (63,2%) oraz zakup środków transportu (27,9%) [12, s. 9]. Jako główne efekty uzyskanej pomocy podmioty wskazywały: podniesienie jakości oferowanych produktów i usług (90%), unowocześnienie stosowanych technologii (86%), zwiększenie zdolności produkcyjnych (80%) oraz dostosowanie do obowiązujących norm i standardów (76%) [12, s. 5]. Zdaniem zdecydowanej większości beneficjentów rezultaty programu w pełni rekompensują poniesione nakłady, a pozycja rynkowa większości z nich uległa znacznej poprawie dzięki zwiększeniu sprzedaży, obrotów i zatrudnienia. Wskazuje to na lepszą niż przed udziałem w programie kondycję ekonomiczną i konkurencyjność podmiotów. W opinii PARP-u efekty programu wskazują na to, iż cel programu – pomoc w rozwoju przedsiębiorstw msp – został osiągnięty.

Również rezultaty osiągnięte dzięki realizacji PRPE Phare 2000 dają podstawy do stwierdzenia, iż jego cel został osiągnięty [12, s. 4]. Podmioty uczestniczące w programie wskazały, iż dofinansowanie działań eksportowych miało pozytywne znaczenie dla ich rozwoju ze względu na poprawę ich kondycji rynkowej (77%). Wśród najczęściej wymienianych efektów uczestnictwa w programie podmioty wymieniały: wzrost sprzedaży (dzięki pozyskaniu nowych rynków zbytu – 85%), wzrost eksportu (w tym wprowadzenie nowych produktów/usług na rynki zagraniczne – 71%), zwiększenie zatrudnienia oraz wzrost nakładów inwestycyjnych. Jedynie 11% podmiotów zadeklarowało podjęcie działań, które otrzymało wsparcie w tym samym zakresie i terminie [12, s. 5].

⁹ Komponent ten obejmuje 3 programy, tj. FDI, PRP, PRPE oraz Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych, udostępniony jedynie w województwie lubelskim. Nie zostały jeszcze opracowane raporty końcowe z jego wykorzystania z kolejnych edycji Phare SSG 2001, 2002 i 2003.

¹⁰ Warto zauważyć, iż FDI Phare SSG 2000 było dostępne jedynie w 5 województwach, tj. warmińsko-mazurskim, podlaskim, lubelskim, podkarpackim i śląskim.

Na podstawie przeprowadzonych dotychczas ewaluacji funduszy i badań ankietowych można stwierdzić, iż środki przeznaczone na wsparcie sektora msp przyczyniły się do rozwoju przedsiębiorczości. Było to możliwe zwłaszcza dzięki wsparciu inwestycyjnemu podmiotów, umożliwiającemu zwiększenie ich mocy produkcyjnych i konkurencyjności. Jako główne efekty podmioty korzystające z pomocy wskazywały zwiększenie sprzedaży (w tym na eksport), obrotów i zatrudnienia. Dzięki możliwościom dofinansowania środkami unijnymi przedsiębiorcy zdecydowali się również na poniesienie dodatkowych nakładów inwestycyjnych, które przyczyniły się zapewne do poprawy jakości wytwarzanych produktów, jak również zdobycia lub rozpoczęcia prac nad pozyskaniem certyfikatów jakości.

Warto podkreślić także, że inwestycje zrealizowane z udziałem funduszu Ispa, choć bezpośrednio nie zaangażowane w projekty wspierające msp, odgrywają istotną rolę w rozwoju przedsiębiorczości. Rozbudowa infrastruktury, zwłaszcza komunikacyjnej, wpływa bowiem pozytywnie na warunki tworzenia i rozwoju podmiotów na obszarach realizacji inwestycji.

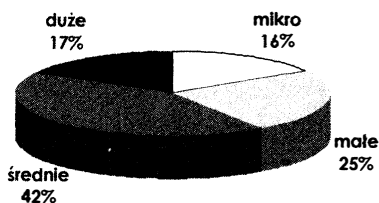
Fundusze strukturalne w latach 2004-2006 a przedsiębiorczość

W latach 2004-2006 Unia Europejska przeznaczyła dla Polski 12,8 mld euro (w tym z funduszy strukturalnych 8,6 mld euro). Do końca 2006 r. z przedsiębiorcami podpisano ponad 11,6 tys. umów o dofinansowanie w ramach SPO WKP (priorytet 2) i ZPORR (działanie 3.4). Wartość podpisanych umów o dofinansowanie ogółem wyniosła blisko 11,6 mld zł. Wartość dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dla projektów objętych umowami o dofinansowanie wyniosła 2,3 mld zł.

W ramach tych środków były dofinansowywane zarówno podmioty małe, średnie, jak i duże (strukturę prezentuje rysunek 1).

Rys. 1.

Wartość dofinansowania z EFRR - wg kategorii przedsiębiorstw*

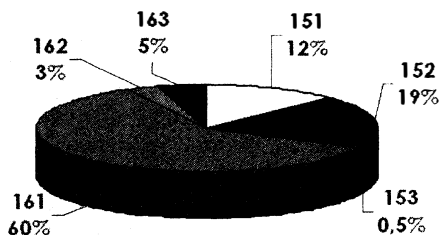
* Nie uwzględnia działania 2.4 SPO-WKP, w przypadku którego zastosowany został wyłącznie podział przedsiębiorstw na MSP i duże (po uwzględnieniu działania 2.4 SPO-WKP udział dużych przedsiębiorstw zwiększa się do 33%, a udział MSP zmniejsza się do 67%).

Źródło: Materiały pochodzące z wystąpienia Marka Kalupa nt. *Kierunki i tendencje w absorpcji funduszy unijnych do końca 2006 r.*, Warszawa 7 sierpnia 2007.

Podmioty korzystające z pomocy wykorzystywały ją na realizację różnych projektów (w tym najchętniej sięgały po środki, które można było przeznaczyć na inwestycje. Strukturę dofinansowania według kierunków ich wykorzystania prezentuje rysunek 2.

Rys. 2.

Dofinansowanie wspólnotowe wg kategorii interwencji

Objaśnienia:

„161” – 1420,1 mln zł: MSP: modernizacja lub rozbudowa przedsiębiorstwa, zakup maszyn, zakup linii technologicznej, zakup lub wdrożenie nowej technologii; wdrożenie systemu informatycznego zarządzania firmą, informatyzacja, zastosowanie ICT;

„162” – 67,5 mln zł: MSP: inwestycje w zakresie dostosowywania do wymogów ochrony środowiska (pozwolenie zintegrowane, gospodarka wodno-ściekowa, ochrona powietrza, gospodarka odpadami);

163” – 108,9 mln zł: MSP: doradztwo: systemy zarządzania jakością, środowiskowego lub BHP; certyfikaty zgodności dla wyrobów; pozyskiwanie zewn. finansowania; innowacje i nowe technologie, technologie informatyczne; sieci kooperacyjne, poszukiwanie strategicznego partnera, łączenie przedsiębiorstw; targi, wystawy, misje zagraniczne;

„151” – 291,1 mln zł: duże przedsiębiorstwa: budowa, rozbudowa, modernizacja przedsiębiorstwa; wdrożenie nowej technologii, linii produkcyjnej; zmiana technologii;

„152” – 455,6 mln zł: duże przedsiębiorstwa: inwestycje w zakresie dostosowywania do wymogów ochrony środowiska (pozwolenie zintegrowane, gospodarka wodno-ściekowa, ochrona powietrza, gospodarka odpadami);

„153” – 11,8 mln zł: duże przedsiębiorstwa: umiędzynarodowienie działalności, targi, wystawy, misje zagraniczne.

Źródło: Materiały pochodzące z wystąpienia Marka Kalupa nt. *Kierunki i tendencje w absorpcji funduszy unijnych do końca 2006 r.*, Warszawa 7 sierpnia 2007.

Poza przedstawionymi środkami podmioty korzystały też z dodatkowego wsparcia związanego z interwencją, zwłaszcza Europejskiego Funduszu Społecznego, w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego, tzn. poszerzali wiedzę i umiejętności swoich pracowników dzięki uczestnictwu w różnorodnych szkoleniach. Niestety, w chwili obecnej nie została dokonana jeszcze ewaluacja (a zetem nie zostały zbadane efekty wykorzystania środków w minionym okresie programowania), co uniemożliwia wskazane konkretnych – sądzą że pozytywnych – efektów ich zastosowania. PARP jako instytucja wdrażająca środki w ramach PO WKP dokonała jedynie ewaluacji działania 2.1 i 2.3, tj. Wzrost konkurencyjno-

ści przedsiębiorstw poprzez doradztwo (2.1) oraz poprzez inwestycje (2.3). Potwierdzając przedstawione powyżej przypuszczenia można, podać jako przykłady pozytywnego oddziaływania na rozwój beneficjentów działania 2.3 (242 podmioty) [14]:

- poziom zatrudnienia w przedsiębiorstwach wzrósł od 2005 r. o 16%; spodziewana jest kontynuacja wzrostu zatrudnienia o ponad 3 etaty do końca roku;
- odnotowano wzrost wartości rocznych przychodów firm o 29% (2006 r. w stosunku do 2005 r.); wzrost ten był nieco większy – o 44% – w małych przedsiębiorstwach i niezależny od wysokości udzielonej dotacji;
- trzy czwarte przedsiębiorców spodziewa się dalszego wzrostu przychodów;
- poziom nakładów inwestycyjnych prawie nie zmienił się między 2005 a 2006 rokiem; pomimo to połowa przedsiębiorców spodziewa się wzrostu nakładów na inwestycje w nadchodzącym roku (15% liczy się ze spadkiem tych nakładów).
- wartość sprzedaży eksportowej wzrosła w 2006 r. o 41%, a wartość zakupu towarów importowych wzrosła o 18%;
- blisko połowa przedsiębiorców spodziewa się zwiększenia przychodów z eksportu w nadchodzącym roku, a więcej niż jedna czwarta liczy na wzrost wartości importu; realizacja projektu przyczyniła się – zdaniem badanych – do podpisania średnio 8 umów eksportowych na firmę, lecz tylko 0,6 umowy importowej;
- na jedną firmę przypadało średnio 7 innowacji produktowych i ponad dwie innowacje procesowe, wprowadzone po rozliczeniu pierwszego dotowanego projektu;
- blisko 60% przedsiębiorców spodziewa się wprowadzenia kolejnych innowacji w ciągu najbliższego roku; wprowadzenie innowacji stosowanych w kraju nie dłużej niż 3 lata spodziewane jest dwukrotnie rzadziej (30%).

Biorąc pod uwagę zainteresowanie podmiotów dotacjami unijnymi, należy przypuszczać, iż uzyskane doświadczenia związane z otrzymanymi środkami są na tyle pozytywne, iż mimo wielu wymogów oraz czasochłonności przygotowania dokumentacji, zachęcają potencjalnych biorców pomocy do wysiłku związanego z realizacją dofinansowanych inwestycji.

Fundusze dla przedsiębiorstw w latach 2007-2013

W obecnym okresie programowania Unia Europejska przeznaczyła dla Polski na realizację polityki spójności ponad 67 mld euro, co razem z wkładem krajowym będzie stanowiło 85,6 mld euro środków na rozwój naszego kraju. Taka wielkość przyznanych środków powoduje, iż Polska stała się największym beneficjentem środków unijnych, otrzymując ok. 20% całości środków polityki spójności. Spośród tych środków na wzmocnienie potencjału konkurencyjności i innowacyjności Polski i regionów przeznaczonych zostanie 11% środków (w ramach PO IG) oraz średnio 25% środków RPO na wsparcie rozwoju przedsiębiorczości. Ponadto na poprawę jakości kapitału ludzkiego zostanie przeznaczonych 13% środków (w ramach PO KL).

Fundusze unijne dla przedsiębiorców będą pochodziły z następujących programów operacyjnych:

- PO IG – 9,6 mld zł (na co – badania naukowe, zakup patentów, innowacyjne inwestycje, tworze klastrów);

- PO KL – 3,4 mld zł (na co – szkolenia pracowników, doradztwo, tworzenie nowych miejsc pracy);
- PO ROW – 7,6 mld zł (na co – na rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich);
- PO RPW – 1,2 mld zł (na co – tworzenie warunków do współpracy między firmami a instytucjami naukowymi) [7].

W ramach PO – IG będą współfinansowane duże przedsięwzięcia (których wartość będzie przekraczać 8 mln zł). Środki pochodzące z tego programu będą mogły być przeznaczone na wsparcie:

- przedsięwzięć o wysokim stopniu innowacyjności,
- projektów wysoko innowacyjnych o dużej wartości,
- projektów B+R realizowanych na rzecz przedsiębiorstw,
- wdrożeń nowych technologii,
- dwuetapowego inicjowania działalności innowacyjnej,
- budowania powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami,
- doradcze – internacjonalizacja działalności przedsiębiorstw,
- ochrony patentowej przedsiębiorstw,
- rozwoju usług elektronicznych świadczonych pomiędzy przedsiębiorstwami oraz na zewnątrz.

Kolejne środki, które będą mogły pozyskiwać przedsiębiorstwa na swój rozwój i poprawę funkcjonowania i konkurencyjności będą pochodziły z PO-IiŚ. W ramach tego programu duże przedsiębiorstwa będą mogły wnioskować o dofinansowanie projektów związanych z:

- systemami zarządzania środowiskowego,
- racjonalizacją gospodarki zasobami i odpadami,
- wsparciem dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- wsparciem dla przedsiębiorstw w zakresie gospodarki wodno – ściekowej,
- wsparciem dla przedsiębiorstw w zakresie ochrony powietrza,
- wsparciem dla przedsiębiorstw w zakresie odzysku i unieszkodliwiania odpadów poużytkowych lub niebezpiecznych.

Pozostałe przedsiębiorstwa będą mogły zaś wnioskować o środki na:

- zwiększenie efektywności energetycznej – modernizacja sieci elektroenergetycznych i ciepłych,
- zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych, w tym biopaliw,
- rozwój systemów przesyłowych energii elektrycznej, gazu ziemnego i ropy naftowej oraz budowę i przebudowę magazynów gazu ziemnego.

Ponadto, podobnie jak w poprzednim okresie programowania, przedsiębiorcy będą mogli korzystać ze wsparcia w sposób pośredni, kierując swoich pracowników na szkolenia organizowane przy współfinansowaniu środkami unijnymi w ramach PO KL¹¹.

Także poszczególne regiony w ramach przyznanych im środków RPO postanowiły przeznaczyć część środków na wsparcie przedsiębiorczości. Z tych programów do przed-

¹¹ Wsparcie będzie udzielane w następujących działaniach: Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki – *działanie 2.1*; Wsparcie dla systemu adaptacyjności kadr – *działanie 2.2*; Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie – *działanie 8.1*; Transfer wiedzy – *działanie 8.2*; Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia – *działanie 6.2*.

siębiorców trafi ponad 3 mld euro, które zostaną przeznaczone na dotacje bezpośrednie, jak też na różnego typu wsparcie dla instytucji otoczenia biznesu. Jak już wspomniano, średnio będzie to około 25% przyznanych środków, co na przykład, w przypadku województwa podlaskiego daje kwotę blisko 160 mln euro w latach 2007-2013.

Nowa mapa pomocy regionalnej daje możliwość sfinansowania do 50% inwestycji (kosztów kwalifikowanych) przez duże przedsiębiorstwa, a w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw do 60-70%.

Zła wiadomość dla firm jest jednak taka, że z początkiem tego roku wyczerpały się środki z PO WKP, co spowodowało, że firmy w ciągu tego roku nie miały możliwości skorzystania z pieniędzy unijnych. Nie ma zaś wątpliwości, że pierwsze fundusze z obecnego okresu programowania trafią do przedsiębiorstw dopiero w przyszłym roku. Dzięki regionalnym i krajowym programom operacyjnym do firm trafi ponad 41 mld zł.

Podsumowanie

Dostrzegając rolę, jaką odgrywają przedsiębiorstwa w rozwoju regionów, jak również w jakim stopniu decydują one o konkurencyjności regionów oraz warunkach życia ludności, podmioty polityki rozwoju regionalnego powinny dołożyć wszelkich starań, aby wspomagać ich funkcjonowanie i rozwój. Zarówno w okresie przedakcesyjnym, jak i w zakończonym właśnie okresie programowania, tj. 2004-2006, tak też w nowym okresie programowania, 2007-2013, duża część środków została przeznaczona dla wspierania funkcjonowania i rozwój przedsiębiorstw. Wspierane są zwłaszcza podmioty z sektora małych i średnich przedsiębiorstw, które stanowią dominującą grupę wśród przedsiębiorców. Należy zaznaczyć, iż nie tylko środki kierowane bezpośrednio do podmiotów będą miały wpływ na ich funkcjonowanie, ale także środki przeznaczone na tworzenie właściwych warunków ich funkcjonowania, choćby dzięki rozbudowie tak potrzebnej infrastruktury technicznej (dróg, kolei, czy też lotnisk). Ponadto prowadzone przez pozostałe grupy beneficjentów inwestycje współfinansowane ze środków unijnych będą poszerzały rynek zleceń do pozyskania przez te podmioty, przyczyniając się do poprawy ich sytuacji ekonomicznej. W bieżącym roku wiele firm, zwłaszcza z branży budownictwa drogowego, odczuło brak zleceń związanych z opóźnieniami we wdrażaniu i realizacji wsparcia przeznaczonego na bieżący rok i czekają z niecierpliwością na ogłoszenia konkursów na projekty współfinansowane ze środków unijnych, licząc, że ich sytuacja na rynku w przyszłym roku i latach kolejnych ulegnie znacznej poprawie.

Podkreślenia wymaga także fakt, iż środki pozyskiwane przez przedsiębiorstwa z dotacji unijnych nie stanowią łatwego źródła finansowania ich inwestycji, z czego najchętniej korzystają podmioty. Dużego bowiem zaangażowania wymaga przygotowanie wniosku wraz z niezbędnymi dokumentami, które stanowią podstawę unijnego wsparcia. Dodatkowym utrudnieniem w skorzystaniu z unijnego wsparcia jest konieczność całościowego sfinansowania inwestycji w początkowej fazie jej realizacji, a następnie ubieganie się o ich refundację, co zwykle podraża koszt inwestycji ze względu na konieczność sfinansowania inwestycji z kredytu bankowego (wcześniej był to obowiązek). Przedsiębiorcy korzystający z pomocy muszą się również liczyć z drobiazgowymi kontrolami wydatkowanych środków, zwłaszcza związanych z ich kwalifikowalnością. Niedopilnowanie drobnych wymogów wynikających ze stosowanych procedur związanymi z wrażaniem

funduszy pomocowych, jak choćby niezastosowanie się do zasady promocji (np. naklejenia oznakowań unijnych na zakupionym sprzęcie), może zakończyć się nakazaniem zwrotu środków.

Mimo zasygnalizowanych trudności i wysiłku związanego z przygotowaniem, realizacją i rozliczeniem dofinansowywanych inwestycji, należy podkreślić, iż podmioty, które raz skorzystały z tej formy wsparcia, potwierdzają zasadność ubiegania się o unijną dotację i w większości przypadków podkreślają, że zrealizowane dzięki pieniądзом unijnym inwestycje nie zostałyby bez dofinansowania zrealizowane lub też byłyby zrealizowane w późniejszym terminie i często w zmniejszonym zakresie.

Analizując wsparcie oferowane dla przedsiębiorstw, nie należy jednak zapominać o środkach przeznaczonych na wsparcie rozwoju lub modernizacji gospodarstw rolniczych oraz zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, które są swego rodzaju podmiotami gospodarczymi, korzystającymi także w dużym zakresie z pieniędzy unijnych. Rolnicy mogą skorzystać ze wsparcia w wysokości nawet 1,8 mld euro w bieżącym okresie programowania, co daje na ten rok kwotę 360 mln euro (1,3 mld zł).

To, co może niepokoić, to zmniejszająca się pula unijnych funduszy, które Polska dostała na obecny okres programowania, bowiem mimo iż jest co cały czas pozostawienie do naszej dyspozycji ponad 67 mld euro, to w ostatnim czasie w przeliczeniu na złotówki daje blisko 10 mld złotych mniej. Taki stan rzeczy wynika z umacniającego się kursu złotego wobec euro.

Literatura

- [1] M. Bąk, M. Grabowski, P. Kulawczuk i inni, *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionalny*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2001.
- [2] M. Burnat-Mikosz (red. naukowa), *Pomoc Unii Europejskiej dla przedsiębiorców*, C.II. BECK, Warszawa 2004.
- [3] Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z., *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Cedetu, Warszawa 2007.
- [4] Czuryło P., Gawrychowski M., *Mocny złoty to mniej dotacji*, „Gazeta Prawna” nr 216 z dnia 7 listopada 2007.
- [5] Ziemianowicz W., Mackiewicz M., Malinowska E. i in., *Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny*, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Warszawa 2000.
- [6] Gawrychowski M., *1,4 mld euro na inwestycje dla firm*, „Gazeta Prawna” nr 198 z dnia 11 października 2007.
- [7] Gawrychowski M., *Nowa pomoc unijna dla przedsiębiorców będzie dostępna od przyszłego roku*, „Gazeta Prawna” nr 178 z dnia 13 września 2007.
- [8] Gawrychowski M., *Pierwsze pieniądze dla firm*, „Gazeta Prawna” nr 171 z dnia 4 września 2007.
- [9] Gawrychowski M., *Unijne dotacje na inwestycje czekają w regionalnych programach*, „Gazeta Prawna” nr 217 z dnia 8 listopada 2007.
- [10] Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Fundusze unijne dla województwa podlaskiego w latach 2007-2015*.
- [11] Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka.
- [12] Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *Ewaluacja końcowa Programu Rozwoju Przedsiębiorstw Eksportowych w Phare 2000 SSG – komponent Rozwój Małych i Średnich Przedsiębiorstw, raport końcowy*, Warszawa 2005.
- [13] Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *Ewaluacja końcowa Funduszu Dotacji Inwestycyjnych w Phare 2000 SSG – komponent Rozwój Małych i Średnich Przedsiębiorstw, raport końcowy*, Warszawa 2005.

- [14] Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości; *Ocena rezultatów Projektów Działania 2.1 i 2.3 SPO WKP po 18 miesiącach od zakończenia ich realizacji. Wyniki I rundy badania*, Warszawa 2007.

Objaśnienie zastosowanych skrótów:

Phare ESC	– część regionalna funduszu Phare, tzw. spójność społeczno-gospodarcza
PO-IG	– program operacyjny Innowacyjna Gospodarka
RPO	– regionalne programy operacyjne
PO KL	– program operacyjny Kapitał Ludzki
FDI	– fundusz dotacji inwestycyjnych
SPO – WKP	– sektorowy program operacyjny Wsparcie Konkurencyjności Przedsiębiorstw
PO RPW	– program operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
PO ROW	– program operacyjny Rozwój Obszarów Wiejskich
Po IiŚ	– program operacyjny Infrastruktura i Środowisko
ZPORR	– Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego